

A REPEDT SZÁJÚ KÖCSÖGRŐL

RÉSZLET

Lajos sógor írja, folyamatosan írja a leveleit, teljesen hasztalanul, mert Aladár bátyám nem veszi a fáradságot, hogy válaszoljon. A borítékokat rendszerint a lóistálló gerendájának vakaró-kefetartó vájába gyömöszöli, némelyiket felbontatlanul. Klozetre csak azért nem viszi, mert tudvalevő, hogy Gábor papbácsi, vagyis Kiss Gábor plébános élvezettel olvas a klozeten régi újságokat, többnyire román nyelvű lapokat. Mondja, hogy a plébániára járó *Romániai Magyar Szót* és a *Brassói Lapokat* megőrzi valameddig. Viszont nem lehet tudni, hogyan kerülnek Túr plébániájára a Vasgárda lapjának kivételesen jó állapotban megmaradt példányai, amelyeket a plébános úr megsemmisítésre szán, Wüsthof-ollójával szeletekre vágja valamennyit. Azt gondolom, a legionáriusok lapját, a *Garda* számait „hivatalból” küldik Gábor pap valamelyik reszketeg elődjének, valamelyik túri magyar plébánosnak, mihez tartás végett. Elképzelhető, hogy a szóban forgó lapot vagy más ilyen szellemű testvérújságokat eljuttatják a dél-erdélyi rabbiknak is, de az is lehetséges, hogy nem. A maradék dél-erdélyi zsidóság a negyvenes évek végén, ötvenesek elején elkerüli Balázsfalvát és a környékét, meglehetősen, a vidék tömény görögkatolikus szellemisége erősen nyomasztana értelmiségit, kereskedőt egyaránt.

Gábor plébános a csufudi, székásbesenyői vagy magyarpéterfalvi filiákba hajtva a medgyesi Herman Klaus mester műhelyéből kikerült kocsiján meséli Aladár öccsének, hogy az első rasszista törvény „még II. Károly király aláírásával”, 1940. augusztus 9-én látott napvilágot. A gyulafehérváriakat súlyosan érintette, hogy a törvény a zsidóságot csoportokra osztotta, amelyeknek keretében az erdélyiek a legkedvezőtlenebb besorolást kapták. 1941-ben Antonescu rendelete a gyulafehérvári hitközséget súlyos feladatok elé állította, aminek eredményeképpen Fehér megye székhelyén összpontosították a területen élő 2451 főnyi zsidóságot. Így mintegy 800 ember elhelyezéséről, élelmezéséről, megélhetésének biztosításáról kellett gondoskodni. Időleges könnyítést jelentett az, hogy 1942-ben hazabocsátottak 360

nagyenyedít, majd a marosújváriakat, igaz, 1943-ban újra az összpontosítás került napirendre. Végig Gyulafehérváron laktak Tövis, Erzsébetváros, Balázsfalva, Marosludas, Szászsebes és Dicsőszentmárton zsidó lakosai. Csodálom, hogy mindezt Gábor plébános fejből pattintva meséli, mert sok ilyesmi van az ő fejében, amit talán semmi sem töröl ki, hacsak nem muszáj mégis ilyen adatokat törölni.

Lajos sógor leveleit megválaszolatlanul vagy felbontatlanul szövi be a pók és a feledés az istálló gerendáján, mert a hajdan egyházi ingatlannak szánt istálló gerendája elég erős ahhoz, hogy rendre kiállja Lajos sógor Aladár fiát célzó rohamait. A levelek kezdetben sűrűbben jönnek, aztán szaggattottan, amíg egyszer csak elmaradnak. Aladár bátyám sejti, hogy bajban van Lajos sógor, nem tudja finanszírozni második asszonya, aranyos Hermina elsőrendű igényét, mert a '47-es pénzügyi reform alapos megszorításokat tartogat számukra. Egyszerűen lehetetlen ellátni aranyos Herminát napi pakk finom cigarettával, amit ráadásul Marosvásárhely egyetlen trafikjában, a Boltz-féle dohányárudában lehet beszerezni. Emellett Lajos sógor számtalan megalázó gúnyolódást kénytelen elviselni amiatt, hogy aranyos Hermina sehogy sem tud felvidéki dialektusából nyárádmentire váltani. Ami pedig a származását illeti, a Marci Fogadó törzsvendégei közül senki sem képes megjegyezni az asszony szülőhelyének a nevét. Kimondani is nehéz a nyárádmenti szájnak a Karancslapújtót, pedig Nógrád megyei faluról van szó, bár igaz, azt sem tudja senki, hogy a Palócföldet kettéosztó határ túlsó vagy innenső oldalán leledzik ez a furcsa nevű helyiség. Akkor szlovák ez a nő, állapítják meg a Marci Fogadóban szívesen elüldögélők, csoda, hogy nem kezdenek tótozni, ugyanis a falunkban csak oláhozás van, kis mértékben zsidózás, de tótozás egyáltalán. Nincs miért.

Lajos sógor bajban van azért is, mert az újonnan beszerzett kis rádió erősen recseg, hiába mondja korábban Villanyos Misi, hogy a recsegés nem a készülék hibája, hanem Londont, az Amerika Hangját erősen zavaró szovjet állomások tehetők felelőssé. Persze, Lajos sógornak ebben az időben már erősen reszket a keze, még nem tudja, hogy Parkinson-kóros, a keresővel pedig sehogy sem tudja megtalálni a szóban forgó adók millimétereken belüli hullámhosszát. Nemhogy ő, a Kicsi Ángi Ferenc keze sem biztos, pedig kifinomultabb, hiszen verset ír. Ugyanis Kicsi Ángi Ferenc költő, akár Lajos sógor, csakhogy előbbi – helyi ítései megállapítások szerint – Lajos sógornál radikálisabban képes fogalmazni, ezért sok nézeteltérés is támad, ami a versek forradalmiságát, gyűjtőképességét illeti, mert Kicsi Ángi Ferenc

befolyásolhatatlanul fenntartja megalapozottnak vélt álláspontját: a várva várt amerikaiakat csakis gyűjtőhangú költeményekkel illik várni.

Aladár bátyám továbbra is ugyanolyan szőke és szikár, ugyanolyan magas és kissé hajlott hátú, mint amikor hazatért Oroszországban töltött hadifogságából. Ugyan beesett az arca, de tekintete megkapóan nyílt, mint amikor elmeséli Lajos sógornak egy vak orosz nővel, Jekatyerinával megesett történetét az orosz partizánoktól erősen zaklatott hadműveleti zónában, ahogy egy folyó parti elhagyott malom árnyékában tenyésző családosban kúszva, meglátja a guggoló nő pináját. Paprikavörösnek írja le az asszony két lába között buján tenyésző kis mezőt. Aladár bátyámnak nem kellett volna ilyesmit mesélnie, mert tudvalevő, hogy a sógor szája fosik, mármint ha én tudom, holnap tudja az egész falu. Mit falu, az egész vidék, az egész Bekecsalja, Lajos sógor mobilitásának köszönhetően. Sokfelé hívják, mert kitűnően ért a kólika, a dugulás, a szopornyica, a kehe gyógyításához. Ami igaz, igaz, Balázsfalva és a környéke, Gábor plébános római katolikusoktól lakott filiája, úgymint Tűr, Magyarpéterfalva, Székácsbesenyő, általában Alsó-Fehér vármegye éléskamra szempontjából nem felélt puszta, úgyhogy Aladár bátyámnak kijár reggelire két darab főtt tojás, egy szelet félbarna kenyér, amelynek szélessége kétujjnyi, bicskahosszúságú füstölt szalonna, egy fej magyarpéterfalvi csípős lila hagyma, egy csupor fekete tea fél decinyi zsidveji (Seidrich) fehér borral bolondítva. Ebéd a papi lakon, Lukács Erzsébet (64 éves) tűri asszony naponta tűrhető két fogással áll elé, nem is rántásoz túlságosan, mert a liszt az liszt, vacsora inkább nincs, helyette, ó, édes Istenem, este tízkor villanyoltás, és a rádió egészen halkán szól Gábor plébános hálószobájában. Nem csoda, hogy halkán szól, mert csendőrs a tőszomszéd, a plébániára néző ablakkal. Gábor plébános ott ültet el sóvárinak mondott almafacsemetét, aminek teljesen reménytelen sorsa van, tekintettel, hogy a parancsnok megjegyvezhetetlenül ortodox névre hallgató felesége a bili reggeli tartalmát mindig a fa tövére csorgatja, és tán süket is, mert hiába ordibálunk vele, hogy ne tegye, mégis. Innen a Gábor bácsi kezdeti konfliktusa a közeggel, és lesz még több is, gondolja Aladár bátyám, amikor reggel tudóre veszi a levegőből az első húgyszagú adagot, szólna is, nyavalya a valagodat, bűdös kurvája, de nem szól, már hogy szólna valamit.

Lányokról soha nincs szó a plébánián, bár lehetne, mert a tűri és a magyarpéterfalvi lányok maguk közt nemegyszer kibeszélik a plébános úr kocsisát. Csak azt nem értik, mit keres a szász fiú a római katolikus papnál, hiszen lutheránus, mi más volna. A véznán magas, szőke, nyílt tekintetű,

alighanem kék szemű fiatalember csakis környékbeli szász lehet, ami elég is ahhoz, hogy a lányok túl sokat ne beszéljenek Aladár bátyámról, mert tudvalevő dolog, a szász a magyarral ritkábban keveredik, mint a románnal, viszont ebből is meglátszik, hogy Aladár bátyám, Gábor plébánosnak köszönhetően, jó fizikai gyarapodást ér el. Csak a kissé hajlott hátával van baj, amit a pap nem néz jó szemmel, azt tartja ugyanis, hogy nem veleszületett fizikai hibájából, hanem valamiféle mély-paraszti jellemből fakad, kétségtelenül a megadás, az indokolatlan alázat jele, amit ki kell verni belőle. És a filiákba menet Gábor pap többször rá is szól a kocsisára, húzd ki magad, Aladár, ütök a hátadra, és előfordul, hogy üt is. Talán még ma is visszacseng Aladár bátyám fülébe a plébános hangja, amint Márk evangéliumából idéz az alázat és alázatosság példájára, és másra szólóan is: „Ha valaki közületek ki akar tűnni, legyen szolgátok, és ha valaki közületek első akar lenni, legyen mindenkinek szolgája.”

Nem jó, hogy Dél-Erdélyben vannak zárt temetők, úgy érte, hogy kő-, esetleg téglafal veszi körbe a sírkertet. Nem az, hogy a holtat kikísérőt torokon fogja, szorítja valami, mert teljesen nyílt, bekerítetlen sírkertben is előfordul az ilyesmi, hiszen mindenkit megkeríthet a majdnemhogy pánik közeli hangulat, hanem valahonnan nagyon messziről jövő szokás szerint csak este későn, a csillagok megjelenése után szabad a temetőt zárni, és csakis reverendás papnak, mert a hiedelem szerint a reverenda képes visszaszakolni az övéinek gyászáról, mély fájdalomról meggyőződnie kívánó halott szellemét. Ebből adódik a baj, ugyanis Gábor papnak végig kell csinálnia ezt a mifelénk szokatlan, a gyászszertartás befejező elemeként számontartott procedúrát, csakhogy ez alkalommal nagyon is furcsa módon eltűnik a kapu kulcsa, hiába kérdezi a helyi egyháztanács elnökét, egyben a temető gondnokát, bizonyos Gál Tódort, mert nem tud a kulcsról, fogalma sincs, hova tűnhetett. A plébános megtalálja a módját, belülről zár, eltolja a nagy reteszt, majd a kulcs is megkerül, felmászni a falra, leugrani a fal alatt elvezető mezei útra, és békén hazamenni. Gábor plébánosnak ez időben van elemes lámpája, hát gyertyalángnyi fényével húz körívet a borúsán sötét éjszakába, hogy az egy szál magában arra járó embert kiverje a frász, eldobja a zsákját, megiramodva, örülten lármázva felkeltse a nyugovóra tért falut.

A plébános aznap este nem kapcsolja be a rádiót, nem vacsorázik, szokásos boros teáját kortyolgatja, s mert másnap temetés lesz, szűrt lámpafényben átnézi a korábbi gyászbeszédeinek papírra vetett alap gondolatait.

Van, amit összegyűr, papírkosárba vele, aztán meggondolja magát, néhányat visszavesz, kisimítja, vaskos könyvet helyez a *márványtörésű* lapokra, nyomtatónak. Kettétör egy-egy szál cigarettát, rágyújt. Aladár bátyám ekkor látja először a jó középkorú ember ős borostáit előtörni, dús szemöldökét összegubancolva, arca majdnemhogyan kikelt, nyakán áttetszenek a finom véraláfutások szövetei, amit erős markú torkozás nyomának néznénk, ha nem tudnánk, hogy azt a magas papi gallér okozza. Akkor is ilyennek látja a tisztelendő úr arcát, amikor megfordul a plébánián bizonyos marosvásárhelyi újságíró, aki öltönyét bizonyosan nem helyi, hanem nagyvilági, azazhogy polgári divatokhoz igazítja, almazöld alapon apró fekete vonalakkal határolt négyzetekkel a szöveten, a mellényzsebéből kileskelődő lila selyemzsebkendővel, amelynek csücskéjére akar szállni egy pillangó, majd rájön, tévedés van a dologban, nem a fajtája, csak mintha. Műanyag szipka az idegen szájában, a végén aranykarika. Egyáltalán nem olyan, mint az aranyos Hermináé, aki meggyfaszipkával láncban szívja a cigarettáit, és szívja Lajos sógort a végletekig, mert a Bolcz-féle dohánybolt bezár, hírlik, hogy Bolcz urat minden magyarázat nélkül kitessékelik a házából, a boltjára zöld olajos festékkel kent vaspánt kerül, a dolgok nem mennek jól. Lajos sógor mindezek ellenére elképzelve sok verset ír. Kicsi Ángi Ferenc is sokat ír, gyűjtősnál gyűjtősebb verseket prezentál a Marci Fogadóban gyéren üldögélő hallgatóságának, mert a költő azért költő, hogy ha a helyzet úgy kívánja, radikalizálódjon, vagy hogy is kell ezt mondani.

Miután a sekrestyést elviszi egy gyors lejáratú vastagbélrák, Aladár bátyám, a sekrestyés napidíja 20 lejről 24 lejre emelkedik, vasárnap délutánra erős tömjénzsigot áraszt magából, mert milyen is a sekrestye. Erősen zárt hely, az ember ruhája magába szívja a tömjénzsigot, noha annyira nem zárt, hogy a vasárnap délelőtti szentmisékbe Ruzsi néni jól belekiabáljon, mert újabban Újvári bácsi istállót épít, majdnem szorosban a templom mellett. Ruzsi néni általában elől ordítózik a tévelygő jószággal, főleg a nagyszájú libákkal veszekszik, embere, Újvári bácsi pedig a teheneit oktatja rúddal, rendesen behallatszik, amikor kiabálja, lábat, nye, a kutyák egyék meg az összes lábadat, hülye marhája, és még nem mondtam, hogy a vasárnapi mise alatt a szomszédban mindig leszakad a hiúba vezető feljárt lappancsának a madzagja, mert valahogy leszakad. Ezen kívül Újvárosi bácsi és Ruzsi néni kíméletlen szavakkal illetik egymást, nem baj az, gondolja, de nem hangoztatja Aladár bátyám, az viszont bajnak baj, hogy Ruzsi néni bejelent, ezután nem tudja vállalni a plébános úr és a kocsis tisztán tartását, va-

gyis ne várják el tőle azért a pénzért, hogy hetente inget, gatyát mosson, meg ágyneműt, kivasaljon reverendát, zsebkendőt, oltárterítőt, kemény gallérú inget és a plébános úr selymes nyaksálát, mert nem, és pedig azért nem, mert a beadás több paraszti munkát igényel, váll váll mellett sírnak, kiabálnak, dugdosnak, kapálnak, vetnek, aratnak Újvári bácsiék. Rendben van, Ruzsi, mondja a plébános, és nagyot nyel hozzá: akkor mi magunk. Ettől kezdve a plébánia hátsó udvarán dőlni kívánckozó kukoricakas mögött kihúzott harangozókötéltre terítünk, azon szárítunk ruhaneműt. A vasalást Lukács Erzséni jó szívvel vállalja, bár hangoztatja, gerincsérve miatt erősen szédül, márpedig a vasalóasszonynak mindig lefelé kell nézni, ami a gerincnek nem jó. Látja Aladár bátyám, amint Lukács néni vasal, mintha guvadna ki a szemé. Nem a gerinctől guvad, bár lehet, attól is, mondja Gábor pap, hanem hogy az asszony jó ideje Basedow-kórban szenved, viszont gerincsérvétől hajtja le a fejét, mintha állandóan keresne valamit a földön, elveszített gyűszűt, varrotűt, elhullajtott ősz hajszálat, ifjúságot, nem tudom, mit. Akkor is erősen dülle az asszony szeme, amikor a plébánia kertje végében szétvetett lábakkal előrehajol, homlokát cirógatja a lábán elszáradó kömény, ujjbeggyel szedegeti vissza a vasalóba a parázssal kiöntött, darabosan izzó szenet, mert ha fúj, nehogy. Általában fúj, a Küküllők találkozásánál időnként huzatos az ájer. Lukács néni ilyenkor vízzel megöntözi a paraszat, ami hevesen sistereg, majd kihuny. Aladár bátyám meglepődve látja egyszer a kas mögül, amint Lukács néni szétnéz, két rétből derekára kalangyalja oláhosan fekete, aranyozott csikokkal ellátott bolyhos szoknyáját, és guggolva a parázssra pisil. Ezt látva, Aladár bátyám fogságból hozott emléke felélénkül, amint Jekatyerina az orosz folyó partján, a partizánoktól erősen zaklatott malom árnyékában tenyésző csalánosban vele szembe pisil. Annyi különbséggel, hogy Lukács néninél nem vörösen, már nem buján tenyészik a kis mező.

Erzséni néni újságolja éppen vasalás közben Gábor papnak, hogy Újváriékat, nem tudni, kinek, minek köszönhetően, levették a kuláklisztáról, annyi megszorítással, hogy Újvári bácsi a Singer-varrógépét igen, viszont szabóinasait nem tarthatja meg. Az egyébként mesterszabó Újvári bácsi mindig három-négy inással dolgoztat a határban, másként mondva, részben szolgákat tart, aztán a hároméves mesterfolyam utolsó évében ráhajtja a fiúkat a szabómesterségre, mert a szakmai képzettségükről államilag érvényes papírt kell kiállítania. Amúgy Újvári bácsiék, beleértve Ruzsi nénit, erősen felejtik a magyar nyelvet, egyébként mindenki hajlamos felejtetni, keverik a szavakat, van, amit már nem értenek, s az utóbbi időben gyermekek sem

szaladnak be a plébániára, mint régebben, bizonyos szavak, fogalmak helyes értelmét megérdeklődni a katolikus paptól. Saját magyar viseletről nem tudnak, ha volna mégis, attól nagyon is megtartóztatnák magukat. A legényekben annyi a közös, hogy parasztingüket kiengedve hordják, a hajdani magyar csizma szárát egyenesre csapják, a világos, inkább almazöld kalap méregzölddé érik, de nem megy át feketébe, pedig nem ártana, ha átmenne, gondolja Gábor plébános. Ha ezekről az emberekről esik szó, Aladár bátyám hangoztatja, de nem is, inkább kérdezi: milyen nyelven beszélnek a túriek, a csufudiak, a magyarpéterfalviak úgy egymás között, milyen nyelven beszél a dél-erdélyi magyar az észak-erdélyivel? Az is érdekelné Aladár bátyámat, hol a határ, amelyik a dél-erdélyi magyar embert az észak-erdélyitől nyelvjárásban, szokásban, viseletben, „lelkiekben” elválasztja, hol a vásárnapi színes és egymásba karoló forgatag, mint otthon vagy mint Csíkban, Kolozsváron. Jaj, nincs is olyan, csak fekete-fehér a férfin és az asszonynépen, az is csak ha temetnek; mi van szokásban? Az van, amit a tejsarnokig és onnan visszafelé elbeszélnek, a tejet jól megkeresztelik vízzel, mert fokmérés nincs, zuhé bele mindent; viselkedésüket illetően sehogyan sem viselkednek ezek az emberek, mennek szemlesütve, nagyokat hallgatnak, mintha súlyos bűn terhelné valamennyit, pedig nem ölnek, nem rabolnak, legalábbis nem beszél erről az emlékezet; három ujjal csípi meg a poharat, és nem öt ujjal szorosán és masszívan, hogy legyen rajta az ember ujjbe-gye, pedig az övéké a bor, még az övéké a szőlő is, és az övéké a kapanyél; nagy csendben kukoricát csuhéznak, a csutka törése a kacagás, a félredobott csuhé a szerelem, poshad, penészedik a felsőbb rend alatt, mint elrejtett nedves bugyigó; talán a férfiak fasza se áll fel, amikor hágatnak, gondolja Aladár bátyám, s ha hágatnak, a fehérnép nem fordul el, a szemét se takarja, mert nem jut eszükbe semmi sem, dehogyis jut eszükbe; a gyónatószékben nem kell meggyónni a bűnöket, majdnemhogy büntelen emberek, nincs mit rajtuk feloldozni, egyiküknek sincs miért fogadkozni, hogy erősen szánom és bánom minden bűnömet, mert mint az asztalra rendszerint visszajáró lágy tojás, mindig ugyanaz, ilyesmiket gondol Aladár bátyám; minden savósínű és ecetszagú, pártában maradó vénlány ablaka előtt ecetfa; szájszag és avasodó szalonna, megcukrosodó méz és sárguló vaj szelet kenyéren, félcsípős hagyma szed ki könnyeket, fokhagymát fonnak koszorúba, és nem leányhajt, mert nincs szalag, nincs pántlika, se piros, se fekete, fehér pántlikájuk sincs; se nóta az ablakban, mert gondosan be vannak csukva, zsalugáter lehúzva, a hajdani szász mintára esetleg. Jól emlékszik Aladár bátyám időkre, amikor ezek az emberek a Küküllők találkozásának

vidékéről borral, szőlővel a szóban forgó folyók forrásvidéke felé hajtanak, csereáruba visznek haza gyalulatlan deszkát, sajtot, túrót, vaját, krumplit, sőt erős gabonapálinkát is. Szökni is szöknek át a határon a második bécsi döntés után. Mi nem győzünk örülni a magyarzsákodi rokonoknak, és annál is jobban örülünk nekik, amikor értésünkre adják, hogy azonnal visszatérnek, ha úgy hozza a helyzet.

Lajos sógor tapintatlan elszólásaival akkor hívja fel magára a Marci Fogadó népének figyelmét, amikor Telekit és Csákyt egyszerűen lekismiskázza amiatt, hogy a Bécsben tárgyaló Csáky István külügyminiszter s a delegációt megfigyelőként elkísérő Teleki Pál miniszterelnök képtelen Adolf Hitlerből, Ribbentropból és Ciano grófból kiverni, hogy Dél-Erdély s a Bánság Észak-Erdéllyel együttvéve térjen vissza Magyarország kebelébe. A Marci Fogadóban a vasárnapi mise után fél fertály mellett hosszasan elüldögélők közül sokan helyeselik Lajos sógor kritikai megállapítását. A sógor vérszemet kapva folytatja, megnyugtatta a dél-erdélyi rokonokat, tekintsek úgy, mindez átmeneti állapot, idő kérdése, hogy Horthy hadserege lerohanja Dél-Erdélyt, talán Bukarestet is, mert nem szabad percig is felejtetni, hogy az osztrák–magyar hadsereg, élén Erich von Falkenhayn tábornokkal, mint a semmit, úgy foglalja el Bukarestet. Azt már csak az ő megbízható asztaltársaságában híreszteli, akkor sincs nagy baj, ha Horthy valamiért feladná Dél-Erdélyt, mert ha ő, Lajos sógor tudja, hogyne tudná Horthy Miklós és vezérkara, hogy Dél-Erdély csak nyűg és púp lenne Budapestnek, hiszen az impériumváltás után eltelt idő elegendő arra, hogy a dél-erdélyi magyarság hol egészen, hol részben eloláhosodjon, úgyhogy előbb meg kell nézni, miről is beszélünk. A román fennhatóságú Bánságról Lajos sógornak viszont más elképzelése van; mindenki tudja, stratégiaiilag fontos hely, mármint a dunai kereskedelem, hadászat szempontjából, noha Lajos sógor eközben jelzi, a Bánság gazdagságáról csak hallomásból tud, mert Ács János bácsi ott szolgál a nagy háború idején egy folyami cirkálón, aki úgy írja le a vidéket, hogy olyan tán nincs több, csak a mesékben. Lajos sógor gondolatmenetében az sem kizárt, hogy Ács János azért csinál kilenc élő gyermeket, mert szerelmi buzgóságát a Bánság gazdagsága táplálja, szerelemtől zavart állapotban az ember hajlamos összetéveszteni egy akármilyen sovány Nyárád mentét a dúsgazdag Bánáttal.

Aladár bátyám ezen felvetődő kérdésekre nyilván nem tudja a választ, mindössze sejtései vannak, amikor ezekről érdeklődne, legalábbis szóvá tenné, de nem érdeklődhet, ilyen s efféle dolgokról nem tanácsos beszélni, mert Gábor papot bekéretik a balázsfalvi rendőrségre, nyilatkozzon: miért vág-

ja le a fecsorok kiengedett ingét; miért biztatja a fátákat, hogy csakis magyar férfiakkal háljanak; miért tart rémületben a munkából a temető alatt haladó úton késő este hazatérő munkásembert; miért kényszeríti a házvezetőnőt arra, hogy ujjbeggyel szedje vissza a vasalóba a hamuval kiöntött izzó szemet. Négy kérdés mindösszesen.

A dolgok részleteibe kevésbé beavatott Aladár bátyám tanácsolja, hogy a kérdésekre Gábor pap ne adjon választ, amíg nem konzultál az őt egyszer Marosvásárhelyről meglátogató, polgári divatok szerint öltözködő újságíróval, aki nemcsak újságíró, annál valamivel több, legalábbis többnek nézi Aladár bátyám a finom almazöld szövetet vékony kockákkal felosztó öltönyében feszítő úriembert, aki könyvet ír, aki pedig könyvet ír, azt írónak mondják, ott van a könyve Gábor plébános szekrénye tetején, *Kristófék kincse* címmel.

Hosszú szünet után nem lehet el nem olvasni Lajos sógor levelét, a borítékon az áll halványan fogó ceruzával maszatolva, mintegy sajtóosan felszólító pecsétként: „nyisd ki válaszoljál meg nekem hogy tугyam”. Aladár bátyám rezdületlen arccal futja át az apja szálkás betűkkel, cukros tasakból vágott, kávébarna papírra írt levelét, amelyben közli: „Hermina elviselhetetlen már sokszor elküdtem annypicsájába, nem megy el pedig, mondja oljasmiket utonfélen szarevő parasztvidékek ezek a mijénkek, megy visza felvidékre, mert ottan jó, sebajhogy megy nekünk fijam, ugyi mennyen, mege álljon, nincsen dohanya inna feketét is meléje, én jolvagyok rezket a kezem ujja valahány, az a baj, nincsen pénzem anyad temetésire vet kölcsön visszafizetve útolsó baniig, három havi adóval vagyok adosa a percseptornak Szilágyinak, mert mondja jön a foglalás ha nem, imre bátyád röhög, mint a majom a faszának, kéne 300 lej elmaratt s idei adora fizetni, letörött a diófa a cserepekre, összetört száz mert nagy vihar jött Nyiras felől, cserénekn darabja 5 lei, küdc hogy tугyam, mert ha nem nincs más felakaszam magam, ne mond Gábor bátyádnak mert az is nem papnak kelet volna menyen, hanem ügyvédnek inkább, mert tudom sokat gunyol engem pedig vagyok ojan, tanult ember mint ő hiába plébános, de ne mondál neki ijesmit, mert még hazazavar s milesz velünk, írjal gyorsan csokolak Lajos apád.”

Mehet a többi közé, gondolja Aladár bátyám megint csak keményedő arccal, viszi is a gerenda vájátába Lajos sógor borítékostól kettéhajtott levelét. Ki tudja, mire gondol Aladár bátyám, amikor felnyúló keze félúton megáll, szeme kimered, mint Lukácsné basedowos asszonynak szokott, ha lehajol, nincsenek ott a levelek, szálíg hiányzik, csak egy pók prezentál

Szárcsa háta fölött fényes szálon légi mutatványt. Nincs ott Lajos sógortól érkezett levélgyűjtemény. Aladár bátyám nem sok jóra gondol, annyit mond Szárcsának, te, ló, mi a fene van... Ha tudná Lajos sógor, mi folyik Túrben Gábor plébános és a fia körül, nem is várná Aladár bátyám gyors jelentkezését, hanem mindeneknél jobban várná a végösszegként megnevezett pénz mihamarabbi befutását.

Kiss Gábor plébánost pedig megint csak meglepetés éri, Balázsfalva rendőrségén civil ruhás szekus szembesíti a plébánia istállója gerendájának vátatóból előkerült irredenta, kifejezetten románellenes versekkel, ami, ha nem is mesterkézre vall, államellenes érzelmek gerjesztéséhez éppenséggel elég, az Erdély visszafoglalására biztatóan gyűjtő sorok önmagukért beszélnek, úgyhogy több kérdés nincs is. Gábor plébánosnak leesik az álla, annyit mond, ilyesmikről neki nincs tudomása, nyilvánvalóan provokáció.

Nem jön és nem jön, Aladár bátyám hiába várja Gábor papot haza. Civil ruhás ember érkezik helyette, tört magyarsággal beszél, azt mondja Aladár bátyámnak, van kereken egy órája, pakoljon össze, vegye magához a személyes dolgait, szigorúan a személyes dolgait, majd a plébániáról távozva üljön fel a Balázsfalva–Parajd rután közlekedő személyvonatra, többé nincs mit keresnie Túrben, Csufudon, Magyarpéterfalván sincs mit keresnie. Érti?, kérdezi a civil ruhás férfi. Értem, mondja Aladár bátyám kétszer, mert ebben a helyzetben kétszeri nekifutásra tud kimondani egyetlen tőmondatot. Azt már nincs honnan tudnia Aladár bátyámnak, hogy másnap a túri plébánián békepap rendelkezik, és első dolga az, hogy Szárcsától mihamarabb szabaduljon. Azt sem tudja, hogy az egyik szemére félvak derest már aznap homokfutó elé fogják, állategészségügyi technikus rángatja a gyeplő szárát idegesen.

Aladár bátyám a kabátja bélésébe varrt háromezer lej készpénzt utaztat hazafelé, vele utazik a gondolat, talán Lajos sógor nem él vissza a helyzettel, azaz hajnali kelés után nem azzal kezdi a napot, mint kezdte régebben közvetlenül fejtés előtt, hogy megállapítsa: mióta Aladár fia a fronton van, megáll a klozet szintje, és csak dolga végeztével fog hozzá fejni. Most már fejni sincs mit, a pajtában nincs láb-láb, ahogy Lajos sógor nevezi a nagyjóságot, mindössze nyeszlett tinó csorgatja a nyálát ridegen, behajtásra várva Tompa havasáról.

Aladár bátyám útban hazafelé előbb Imre bátyjánál áll meg, Gábor pap nagyobbik testvérénél, leadja a pénzt megőrzésre, mert Lajos sógor a pénz seggére verne pillanatok alatt, sürgősebben aranyos Herminát látná el finom cigarettával, selyem fejkendővel, az asszonynak drága regényeket venne,

mert Imre bátyja újságolja, ki hinné, hogy aranyos Hermina egyszer csak rákap az olvasásra. A felvidéki asszony nyári dologidőben napokat képes eltölteni a Peres patak martjára fekvő árnyékokban, falja a ponyvát, falja az olcsó cigarettát, természetesen szutykos meggyfaszipkájával, falja Lajos sógort. A jó gazdaember mélységesen lenézi Lajos sógort, nemcsak hogy lenézi, meg is agyalja, ha Lajos sógornak kedve tartja Imre sógor küszöbén elvégezni a dolgát. Márpedig Lajosnak sokszor van kedve ilyesmire vete-medni, így nemegyszer megesik, hogy a hajnalokig leskelődő gazda elkapja a sógort, fogja a nadrágszíját, annak peckes felével véraláfutásosra csapdossa ülepét, ilyenkor Lajos sógor tolvajt kiált, és fogadkozik, többé nem jön a küszöbre a dolgát elvégezni. Máskülönben Imre gazda erősen sajnálja Gábor pap öccsét, felőle se levél, se hatósági értesítés nem jön, gyanítja, valamelyik tömlőcből vezetik fel napi kihallgatásokra, és jön majd a vádemelés, sokévi börtön. Az is lehet, a Duna-delta nádrengetege várja. Jócskán múlik fél esztendő, Gábor papról semmi hír, egyszer aztán mégis jön ügyészégi publikálás, hogy a plébános felett a marosvásárhelyi katonai bíróság fog ítélni, a rokonok ott lehetnek, ha akarnak. Furcsa, gondolja Aladár bátyám, Lajos apjának a versírásból különösebb baja nem származik, elviszik ugyan egyszer-kétszer, megagyalják alaposan, amiről Lajos sógor természetesen nem beszélhet, meg aztán Aladár bátyám inkább nem kérdezi, valamiért nem, ami bántóan érinti Lajos sógort, amit szóvá is tesz a Marci Fogadóban. Lajos sógor asztaltársasága valahogy nem ítélni Aladár bátyám közömbössége felett, hallgatagok, viszont biztosra veszem, mindjárt eszükbe jut Lajos sógor locsogása a szintjét tartó klozettről.

Viszik Kicsi Ángi Ferencet is, kihallgatják többször, eközben nem engedik el, kétévi börtönbüntetést szab ki rá a bíróság, mindvégig a vásárhelyi fogházban tölti a büntetését. Lajos sógor meggyőződése, ezért Kicsi Ángi Ferenc még elégtételt vesz, természetesen vállvetve az amerikaiakkal.

Aladár bátyám szétnéz otthon, minden a régi, mondja. Úgy tűnik, mint ha az idő visszafelé menne, pedig áll. Az idő állását legjobban a falióra mutatja meg neki. A falióra azóta áll, hogy Szarajevóban bizonyos Princip Gavriło nevű szerb diák a revolverével rálő a nyitott automobilban feszítő főhercegre, és annak dús keblű nejére is. A legendárium szerint azon a baljós, szerencsétlen délutánon üti az óra az utolsót, valamikor fél hat tájékán, majd abbahagyja végképp. Aladár bátyám nem bírja nézni a faliórát, valamiért nem bírja.

Tóth Zoltánt, a Felső-Nyárad mentéért felelős szekus tisztet öli a mérreg, a mai napig nem tudja kinyomozni, hová rejti el Lajos sógor az összes

versét. A temetőben nem keresi többé, amióta a kápolna tornyából kirepül egy tollait hullajtó öreg varjú, és árnyékok merészelnék közeledni, holott Tóth Zoltánnak revolvere van, kezét mindvégig a pisztolytáskán tartja, ha mégis kedve támad kutakodni ott. A szekus sejti, hogy a verseknek ott kell lenniük, talán a matuzsálem-hárs villámtól csapott hasadéékában, de erről inkább hallgat. Rosszindulatú szájak szerint a nyomozó azért adja fel Lajos sógor verseinek keresését, mert haszontalan és ártatlan, a rendszerre egyáltalán nem veszélyes, sokszor értelmezhetetlen költeményekről van szó, inkább petőfieskedő bohózat, nem úgy, mint Kicsi Ángi Ferencnél, mert az agglegény tököcs, a rendszerre valóban ártalmas, félig-meddig kiművelt, mondjuk úgy: gyűjtőhangú strófákat ír. Van, amikor Lajos sógort bántja, és van, amikor egyáltalán nem bántja ez a – szerinte – végig nem beszélt tényállás.

Nem sokkal azután, hogy Aladár bátyám hazatér a Küküllők találkozásának vidékéről, bejelenti házassági szándékát. Elmegy Imre bátyjához, előbb neki szól, és nem egészen érti, mire fel mondja neki a bátyja, jól van, Aladár, ha úgy gondold, hogy egy Etelkával beéred egy életre, akkor ne gondolkodj sokat. Vigyed, itt a pénzed az utolsó baniig. A hírre Lajos sógor jót csettint, odaszól az olcsó, fertelmesen bűdös cigarettáit meggyfaszipkával fogyasztó asszonyhoz: Hallod, aranyos Herminám?!

A faliórát nem adom, mondja Lajos sógor, amire aranyos Hermina azt mondja: neki mindegy.

Van két köcsög, nézi Lajos sógor a korondi cserepeket. Jó lesz ajándékba, mondja aranyos Herminának, mert pénze egy lyukas garas, nem sok. Előbbi felesége, Ilon néném kapja nászajándékba valamikor a húszas évek elején. Hármat kap, egy odalesz. Csoda, hogy két cserépedény ép, mert ilyesminek a nyaka szokott törni, mondja Lajos sógor. Csak egyik köcsögnek csorba a szája. A köcsögöket esküvői ajándékasztalukra tették fel hajdanán. Ilon néném már akkor állítja, hogy az egyik köcsög szája repedt. Később Bekecsen özönlik be a Vörös Hadsereg, menteni kell a bődön zsírt, a három köcsög szilvaízt. Hova, hova, a kemence kéményébe, mondja Lajos sógor Ilon nénémnek, mint aki biztos a dolgában. Megérkezése után az orosz jó rutinnal nyúl a kemence kéményébe, megveregeti Lajos sógor vállát, látszik, rokonok vagyunk, mondja a vörös. Lajos sógor a katona minden szavát érti, mert mire való egy előző nagy háború, fogság.

A katona megerősíti Lajos sógornak a baskír–magyar rokonságot, mondja azt is az elképedő sógornak, hogy a rokonság jussán viszi az egyik köcsögöt, de megtartja magának a másik kettőt is. Előbb kimegy a frontra, majd

jön a köcsögökért. Aznap este gépfegyver kelepel a jobbágytelki bércen, másnap nem jön, sohasem jön a baskír. Adom hát Aladár fiamnak, mondja Lajos sógor.

Ételka az esküvőn Aladár bátyám oldalán szótlanul nézi az egyik köcsög száján jelentkező repedések hajszálvékony vonalait.